

JINOYATNI OCHISHDA ISHTIROK ETGAN ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARINING XARAJATLARINI QOPLASH

Kayrbaev Maksim Amanbay uli

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20698664>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada jinoyatlarni fosh etish jarayonida bevosita ishtirok etgan ichki ishlar organlari (IIO) xodimlarining (tezkor xodimlar, tergovchilar, ekspertlar) xizmat faoliyati doirasida sarflagan shaxsiy va tezkor xarajatlarini qoplashning huquqiy hamda amaliy muammolari tahlil qilingan. Jinoyatni "issiq izidan" ochish vaqtida transport, aloqa, xufyona xaridlar va boshqa tezkor zaruratlar uchun qilinadigan xarajatlarni byurokratik to'siqlarsiz undirish mexanizmlarining yo'qligi ilmiy asoslangan. Muammolarni hal etish maqsadida xodimlarga maxsus "tezkor xarajatlar korporativ kartalari"ni joriy etish taklif qilingan. AQSh, Buyuk Britaniya va Germaniya politsiya xizmatlaridagi xarajatlarni qoplash bo'yicha ilg'or xorij tajribasi qiyosiy o'rganilib, O'zbekiston idoraviy qonunchiligini takomillashtirish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ichki ishlar organlari, tezkor-qidiruv faoliyati, xodimlarning xarajatlari, kompensatsiya, byurokratiya, tezkor xarajatlar kartasi, jinoyatni fosh etish, xorij tajribasi.

Аннотация: В данной научной статье анализируются правовые и практические проблемы возмещения личных и оперативных расходов сотрудников органов внутренних дел (ОВД) (оперативников, следователей, экспертов), непосредственно участвовавших в раскрытии преступлений. Научно обосновано отсутствие механизмов безбюрократического взыскания расходов на транспорт, связь, контрольные закупки и иные оперативные нужды при раскрытии преступлений «по горячим следам». Для решения проблем предложено

Contact: 99 826 99 56

внедрение специальных «корпоративных карт для оперативных расходов». Изучен передовой зарубежный опыт полицейских служб США, Великобритании и Германии по возмещению расходов, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию ведомственного законодательства Узбекистана.

Ключевые слова: органы внутренних дел, оперативно-розыскная деятельность, расходы сотрудников, компенсация, бюрократия, карта оперативных расходов, раскрытие преступления, зарубежный опыт.

Abstract: This scientific article analyzes the legal and practical problems of reimbursing the personal and operational expenses of internal affairs bodies (IAB) employees (operatives, investigators, experts) directly involved in solving crimes. The lack of mechanisms for the bureaucracy-free recovery of expenses for transport, communications, undercover purchases, and other operational needs when solving crimes in "hot pursuit" is scientifically substantiated. To solve the problems, the introduction of special "corporate cards for operational expenses" is proposed. The advanced foreign experience of police services in the USA, the UK, and Germany on expense reimbursement was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving the departmental legislation of Uzbekistan.

Keywords: internal affairs bodies, operational-search activity, employee expenses, compensation, bureaucracy, operational expense card, crime solving, foreign experience.

Jamiyat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish jarayoni Ichki ishlar organlari (IIO) xodimlaridan nafaqat yuksak kasbiy mahorat, balki aksariyat hollarda zudlik bilan, vaqt bilan hisoblashmasdan harakat qilishni talab etadi. Jinoyatni "issiq izidan" fosh etishda soniyalar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bunday ekstremal sharoitlarda tezkor xodimlar, tergovchi yoki ekspertlar davlat tomonidan ajratilgan

transport yoki mablag'larni kutib o'tirmasdan, o'z yonidan shaxsiy mablag'larini sarflashiga to'g'ri keladi.

Qonunchilikka ko'ra, IIO xodimlarining xizmat vazifalarini bajarish bilan bog'liq xarajatlari davlat tomonidan qoplab berilishi kafolatlangan bo'lsa-da, amaliyotda tezkor-qidiruv tadbirlari, guvohlarni qidirib topish, boshqa viloyatga shoshilinch xizmat safariga chiqish, aloqa va internet xarajatlari hamda tezkor xaridlar uchun qilingan sarf-xarajatlarni undirish jarayoni ancha murakkab va byurokratik to'siqlarga boy.

IIO xodimi jinoyatni ochish uchun sarflagan shaxsiy mablag'larini qaytarib olishda quyidagi asosiy muammolarga duch keladi:

- **Tasdiqlovchi hujjatlar (chek, kvitansiya) talabi:** Moliya-iqtisod bo'limlari xarajatlarni qoplash uchun har bir sarflangan tiyinga qat'iy ravishda rasmiy chek (faktura) talab qiladi. Biroq, jinoyat qidiruv jarayonida xodim qishloq joylarda norasmiy taksi yollashiga, ko'cha bozoridan tezkor zarurat uchun buyum xarid qilishiga yoki axborot olinganligi uchun maxfiy hamkorlarga rag'bat puli berishiga to'g'ri keladi. Bunday holatlarda rasmiy chek olishning imkoni bo'lmaydi. Natijada xodim bu xarajatlarni o'z yonidan qoplashga majbur bo'ladi.

- **To'lov mexanizmining sekinligi:** Xodim barcha cheklarni yig'ib, bildirgilar yozib, rahbarlarga tasdiqlatgunga qadar va moliya bo'limi uni ko'rib chiqib pulni xodimning oyligiga qo'shib bergunga qadar bir necha oylar o'tib ketadi. Bu xodimning moliyaviy ahvoriga ta'sir qilib, kelgusida o'z tashabbusi bilan tezkor harakatlar qilish motivatsiyasini pasaytiradi.

- **Rejalashtirilmagan tezkor xarajatlar:** Kiber-jinoyatlarni fosh etishda yoki firibgarlarni ushlashda "nazorat ostida xarid qilish" tadbirini o'tkazish uchun shoshilinch ravishda pul kerak bo'ladi. Byurokratik tasdiqlash jarayoni tufayli xodimlar ba'zan o'zlarining yoki hamkasblarining oylik maoshini ushbu tezkor tadbir uchun tikishga majbur bo'lishadi.

Rivojlangan davlatlar politsiya tizimida jinoyatlarni fosh etishga ketadigan xarajatlarni qoplash mexanizmi o'ta moslashuvchan va tezkor qilib yaratilgan:

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** FQB (FBI) va mahalliy politsiya departamentlarida detektivlar uchun "**Investigative Funds**" (**Tergov fondlari**) mavjud. Har bir tezkor xodimga xizmat maqsadlari uchun ishlatiladigan korporativ bank kartasi (P-Card) beriladi. Xodim shoshilinch holatda yo'l kira, mehmonxona yoki tezkor xarid uchun ushbu kartadan foydalanadi. Chek bo'lmagan taqdirda, xodimning bildirgisidagi tasdiqning o'zi qonuniy asos hisoblanadi ("sharaf kodeksi" asosida).

- **Buyuk Britaniya:** Britaniya politsiyasida xarajatlarni qoplash to'liq raqamlashtirilgan. Xodim xizmat vazifasini bajarishda o'z yonidan pul sarflasa, shu zahoti mobil ilova orqali xarajat summasi va sababini kiritadi. Xarajat 48 soat ichida uning shaxsiy hisob raqamiga qaytarib tashlanadi. Maxfiy agentlarga qilingan to'lovlar (informant payments) maxsus kodlar orqali qabul qilinib, qat'iy anonimlik saqlanadi.

- **Germaniya:** Kriminal politsiya (KriPo) xodimlari rejalashtirilmagan operatsiyalar uchun departament kassasidan naqd pul shaklida zudlik bilan bo'nak (avans) olish huquqiga ega. Tadbir yakunlangach, xodim ortib qolgan pulni kassaga topshiradi va qilingan xarajatlar dalolatnoma bilan yopiladi.

O'zbekiston Respublikasi IIV tizimida jinoyatlarni fosh etishda ishtirok etuvchi xodimlarning ijtimoiy-moliyaviy huquqlarini ta'minlash va ularning xizmat faoliyati samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, Hududiy IIB boshliqlarining tezkor ishlar bo'yicha o'rinbosarlari hamda tergov bo'limi boshliqlariga xizmat maqsadlari uchun foydalaniladigan "**Tezkor xarajatlar korporativ kartasi**" ni joriy etish. Jinoyatni fosh etish, jabrlanuvchi yoki guvohlarni olib kelish, maxfiy operatsiyalar uchun zarur bo'lgan mablag'lar ushbu kartadan sarflanishi va moliya bo'limlari tomonidan osonlashtirilgan tartibda hisobdan chiqarilishi ta'minlanishi lozim.

Ikkinchidan, IIVning idoraviy moliya-xo'jalik buyruqlariga xodimlarning "cheksiz (kvitansiyasiz) mikroarajatlari" tushunchasini kiritish. Jinoyatni issiq izidan ochish jarayonida rasmiy chek olish imkoni bo'lmagan holatlarda (norasmiy transport, aloqa, oziq-ovqat), xarajatlarni tergov tezkor-guruhi rahbari va xodimning bildirgisiga asosan, bazaviy hisoblash miqdorining muayyan qismigacha (masalan, 1 BHM gacha) tasdiqlovchi hujjatlarsiz qoplash tizimini yaratish.

Uchinchidan, "E-Jinoyat ishi" axborot tizimida alohida "Xodim xarajatlari" modulini yaratish. Xodim xizmat safari yoki tezkor harakatlar uchun qilgan xarajatini mobil ilova orqali tizimga kiritib borishi va ushbu mablag' oylik maoshini kutmasdan, 3 ish kuni ichida kompensatsiya qilinishi mexanizmini yo'lga qo'yish.

Xulosa qilib aytganda, jinoyatlarni fosh etish — bu nafaqat xodimning burchi, balki davlatning fuqarolar oldidagi xavfsizlik majburiyatidir. Bu jarayonda xodimlarning o'z shaxsiy byudjetini xavf ostiga qo'ymasdan, erkin va tezkor harakatlanishini moliyaviy jihatdan ta'minlash, ularning halol va fidokorona xizmat qilishi uchun asosiy motivatsion omil bo'lib xizmat qiladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni. 16.09.2016 yildagi O'RQ-407-son.
2. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.
3. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
4. Masharipov T., Fayzullayev D. "Tezkor-qidiruv taktikasi va jinoyatlarni fosh etishning zamonaviy muammolari". – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
5. Federal Bureau of Investigation (FBI). "Confidential Funding and Investigative Expense Guidelines". U.S. Department of Justice, 2022.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

6. College of Policing. "Operational Policing and Expense Management Policy". HM Government, London, 2023.

Contact: 99 826 99 56

